

Sdělení
sekretariátu rozkladové komise o výkladech právních předpisů přijatých
výkladovou komisí ministra životního prostředí

č. 1/2014

Výklad k charakteru újmy podle § 58 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

k § 58 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění zákona č. 218/2004 Sb. a zákona č. 349/2009 Sb.

Nejvyšší soud ČR v rozsudku spis. zn. 25 Cdo 3837/2011-121 ze dne 28. srpna 2013 dovodil, že jestliže jednou z významných funkcí lesa je těžba dřevní hmoty, může každý vlastník důvodně očekávat zisk z této činnosti; je-li jeho vlastnické právo zákonem omezeno právě v této oblasti, náleží mu odpovídající náhrada bez ohledu na to, že již v době, kdy se vlastníkem stal, tu omezení bylo a on o něm věděl.

Podle § 58 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, se tedy poskytuje finanční náhrada i tomu, kdo získal pozemek do vlastnictví nebo uzavřel nájemní smlouvu k pozemku v době, kdy omezení z titulu ochrany přírody již existovalo. Takto se nahradí újma subjektům, které nárok řádně a včas uplatnily počínaje dnem nabytí účinnosti ustanovení § 58 odst. 2, kterým bylo poskytování náhrad za ztížení zemědělského nebo lesního hospodaření zákonem č. 218/2004 Sb. založeno (tj. od 28. 4. 2004).

Odůvodnění:

Zákonem č. 218/2004 Sb. bylo do zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOPK“), vloženo nové znění ustanovení § 58, které založilo režim náhrad za ztížení zemědělského nebo lesního hospodaření za stanovená omezení ve prospěch ochrany přírody a krajiny. Podle původního znění § 58 odst. 2 ZOPK vznikl nárok na úhradu újmy těm vlastníkům nebo nájemcům pozemků, kterým vznikla nebo trvala újma v důsledku omezení z titulu ochrany přírody.

Výkladovou komisí ministra životního prostředí byl ve věci charakteru újmy dle § 58 odst. 2 ZOPK přijat výklad publikovaný ve Věstníku MŽP pod č. 2/2006. Tímto výkladem bylo odmítnuto poskytování finanční náhrady těm subjektům, které pozemek zemědělsky či lesnický nevyužívaly (a kterým tedy vznikla „hypotetická újma“), a vlastníkům pozemků, kteří nabyli pozemek, resp. nájemcům, kteří získali užívací právo k pozemku až poté, co vzniklo omezení v důsledku ochrany přírody.

Zákonem č. 349/2009 Sb. bylo do § 58 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb. vloženo ustanovení, podle kterého nárok na finanční náhradu „trvá i v případě převodu nebo přechodu vlastnického práva nebo práva nájmu“. V důsledku této novelizace byl výklad č. 2/2006 zrušen (Sdělením sekretariátu rozkladové komise publikovaným ve Věstníku MŽP č. 2/2010).

Výklad č. 2/2006 byl i po jeho zrušení nadále aplikován v případech žádostí o náhradu uplatněných před nabytím účinnosti novely č. 349/2009 Sb., tj. těmto žádostem nebylo Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR vyhověno. Z tohoto důvodu se zejména Lesy ČR, s.p., obrátily se svými nároky na soud. Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku spis. zn. 25 Cdo 3837/2011-121 ze dne 28. srpna 2013 konstatoval oprávněnost státního podniku žádat o náhradu újmy a zároveň i oprávněnost žádat o náhradu újmy subjekty, které nabyly pozemky s již existujícím zákonným omezením.

Citace z výše uvedeného rozsudku: *„Zákonné omezení hospodaření v lese je omezením vlastnického práva z důvodu veřejného zájmu a právě ustanovení § 58 odst. 2 zákona o ochraně přírody, které bylo s účinností od 28. 4. 2004 do zákona včleněno, zajišťuje za ně náhradu, jak ji ostatně garantuje i čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod (podle tohoto ustanovení je vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu). Jestliže jednou z významných funkcí lesa je těžba dřevní hmoty, může každý vlastník důvodně očekávat zisk z této činnosti; je-li jeho vlastnické právo zákonem omezeno právě v této oblasti, náleží mu odpovídající náhrada bez ohledu na to, že již v době, kdy se vlastníkem stal, tu omezení bylo a on o něm věděl. Výjimku z ústavně zaručené nedotknutelnosti vlastnictví nelze totiž vykládat tak, že by se Listinou předvídaný kompenzační prostředek vztahoval jen na ty subjekty, jejichž vlastnictví bude omezeno teprve následně po přijetí této ústavní či zákonné úpravy, a že by z možnosti náhrady byli provždy vyloučeni ti, kdo byli ve výkonu svých vlastnických práv omezeni již před přijetím právní úpravy řešící důsledky společensky odůvodněného zásahu do rozsahu vlastnického práva.“*

č. 2/2014

Výklad k možnosti omezení nebo zákazu činnosti, která by mohla způsobit nedovolenou změnu obecně nebo zvláště chráněných částí přírody podle § 66 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění zákona č. 350/2012 Sb.

k § 66 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění zákona č. 350/2012 Sb.

Orgán ochrany přírody může stanovit fyzickým a právnickým osobám podmínky pro výkon činnosti, která by mohla způsobit nedovolenou změnu obecně nebo zvláště chráněných částí přírody, popřípadě takovou činnost zakázat, pouze v případech, kdy nebylo k této činnosti vydáno povolující rozhodnutí podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Odůvodnění:

Ustanovení § 66 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, podle kterého je orgán ochrany přírody oprávněn stanovit fyzickým a právnickým osobám podmínky pro výkon činnosti, která by mohla způsobit nedovolenou změnu obecně nebo zvláště chráněných částí přírody, popřípadě takovou činnost zakázat, bylo do (původního) znění zákona vloženo jakožto významné preventivní ustanovení. Podle tohoto původního znění byl orgán ochrany přírody oprávněn omezit nebo zakázat i činnost povolenou, pokud prokázal, že by výkon takové činnosti mohl způsobit tímto zákonem nedovolenou změnu přírody. Povolenou činností se přitom rozuměla jak činnost jiným zákonem nezakázaná či neomezovaná tak i činnost, která byla povolena individuálním správním aktem vydaným jiným správním orgánem.

Zákonem č. 350/2012 Sb. (tzv. velká novela stavebního zákona a související novelizace některých dalších předpisů) bylo ustanovení § 66 zákona č. 114/1992 Sb. s účinností od 1. ledna 2013 doplněno o druhý odstavce, který vylučuje, aby byla činnost omezena nebo zakázána v případě, kdy bylo vydáno platné pravomocné rozhodnutí. Ustanovení druhého odstavce je přitom nezbytné vykládat v návaznosti na odstavce první – odstavce druhý má na mysli pouze rozhodnutí orgánu ochrany přírody vydaná podle zákona č. 114/1992 Sb. a nikoliv jakákoliv rozhodnutí podle jiných zákonů (např. stavebních úřadů podle stavebního zákona).

Účelem provedené změny je ochránit nabytá práva subjektů, kterým byla činnost řádně povolena, zároveň však nesmí dojít k nedovolené změně obecně nebo zvláště chráněných částí přírody. Znamená to tedy především, že orgán ochrany přírody není oprávněn omezit či zakázat činnost tehdy, kdy pro ni bylo vydáno povolující rozhodnutí podle zákona č. 114/1992 Sb., tj. kdy byl orgánem ochrany přírody řádně posouzen vliv činnosti na dané přírodní podmínky. Takový postup je naplněním účelu ustanovení § 66 zákona č. 114/1992 Sb., které zajišťuje ochranu dynamiky (proměnlivosti) přírodních procesů, a to i v případě, že je tato činnost (podle jiných zákonů) povolena.